

УДК 336.71

ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Прохоренко Валерій Петрович,

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ «Університет банківської справи»

Князь Святослав Володимирович,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів,

Національний університет «Львівська політехніка»

e-mail: Sviatoslav.V.Kniaz@lpnu.ua

Яворська Надія Петрівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва

та екологічної експертизи товарів,

Національний університет «Львівська політехніка»

e-mail: Nadiya.P.Yavorska@lpnu.ua

Анотація. На основі аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників узагальнено підходи різних вчених до сутності поняття «фінансовий сектор». Проаналізовано загальносистемні характеристики фінансового сектору та виокремлено його основні функції. Детально розглянуто етапи стратегічного планування розвитку фінансового сектору. Доведено, що система цілей стратегії розвитку фінансового сектору повинна складатись із таких елементів: стратегічне бачення; стратегічні цілі та оперативні цілі. Запропоновано авторський підхід до формування стратегії розвитку фінансового сектору, що базується на проведенні оцінювання ефективності стратегії. Побудовано модель стратегічного планування розвитку фінансового сектору.

Ключові слова: фінансовий сектор, стратегія, інституційне середовище, цілі, ефективність, модель.

Вступ. Фінансова криза в Україні, загостривши низку структурних проблем у фінансовому секторі вітчизняної економіки, вимагає прискорення реалізації економічних реформ, спрямованих на стимулювання внутрішнього попиту і формування дієвого внутрішнього ринку, що визначено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. У таких умовах актуалізується потреба розробити й обґрунтувати основні засади стратегії розвитку фінансового сектору України. Формування державної політики в цілому або в тій чи іншій сфері відображається у створених відпо-

Аннотація. На основе анализа научных работ отечественных и зарубежных исследователей обобщены подходы различных ученых к сущности понятия «финансовый сектор». Проанализированы общесистемные характеристики финансового сектора и выделены его основные функции. Подробно рассмотрены этапы стратегического планирования развития финансового сектора. Доказано, что система целей стратегии развития финансового сектора должна состоять из следующих элементов: стратегическое видение; стратегические цели и оперативные цели. Предложен авторский подход к формированию стратегии развития финансового сектора, основанный на проведении оценки эффективности стратегии. Построена модель стратегического планирования развития финансового сектора.

Ключевые слова: финансовый сектор, стратегия, институциональная среда, цели, эффективность, модель.

відних офіційних документах – доктринах, концепціях, стратегіях, програмах, планах тощо, які повинні бути чітко дотримані за безпосередньої реалізації завдань державної політики та досягнення поставленої мети. Розроблення вищезгаданих офіційних документів відбувається в контексті державного стратегічного планування.

Проте сьогодні відсутня цілісна система державного стратегічного планування (характерна неузгодженість між різними стратегічними та плановими документами; відсутність чіткого зв'язку між плановими документами і бюджетом;

відсутність єдиного підходу до планування, невизначеність статусу деяких стратегічних документів, політичних і юридичних наслідків їх невиконання; неефективна система оцінювання державної політики та відсутність відповідальності за прийняття неефективних управлінських рішень), як наслідок – стратегічні документи не виконуються, а дії уряду та окремих міністерств мають хаотичний та неузгоджений характер (значна частина яких продиктовані тимчасовими економічними чи соціальними викликами, політичною доцільністю або корпоративними інтересами окремих владних груп). Таким чином, невирішеним залишається питання, якою має бути система державного стратегічного планування, щоб стимулювати усі урядові структури до узгоджених дій у напрямі реалізації стратегічних пріоритетів, одним з яких є забезпечення стійкості та надійності фінансового сектору України.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Дослідженню особливостей розробки державних стратегій присвячено значну кількість робіт вітчизняних і зарубіжних учених. Найбільш вагомий внесок було зроблено такими вченими, як Я. Жаліло, А. Баровська, Е. Янг, Л. Куїнн, П. Петровський, Я. Бережний, М. Мельник, О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. Проте у працях практично не розглядається, якою має бути система державного стратегічного планування розвитку фінансового сектору, щоб забезпечити створення оптимальної стратегії та забезпечити її виконання. Таким чином попри значний науковий доробок учених, подальшого дослідження потребують питання, пов'язані з удосконаленням методологічних засад стратегічного планування розвитку фінансового сектору як складної системи фінансових інституцій, а також відображення специфіки формування стратегії розвитку фінансового сектору.

Результати дослідження. Специфіка формування стратегії розвитку фінансового сектору, перш за все, полягає в тому, що необхідно врахувати те, що фінансовий сектор не є однорідним об'єктом, а множиною самостійних елементів з важливими взаємозв'язками між ними, тобто системою. Саме тому важливе значення має теоретичне обґрунтування сутності фінансового сектору та його складових. Поняття «фінансовий сектор» застосовується для уніфікації статистичних стандартів. Через нечіткість стандартизації в економіці сучасних підходів виникає протиріччя між теоретичним і практичним розумінням поняття «фінансовий сектор».

Дослідженням впливу фінансового сектору на розвиток реального сектору економіки займалась низка вітчизняних і зарубіжних учених, у працях яких спостерігаємо різноманіття підходів до тлумачення поняття та структури «фінансового сектору». Так, П. Александр, С. Баден і В. Холзл до структури фінансового сектору включають регуляторну практику та законодавство [1, с. 2; 2, с. 5–10] і надмірно розширюють його межі, адже не вказують, що вплив законодавства та регуляторної практики фінансового сектору розповсюджується далеко за його межі.

Інколи в означення поняття «фінансовий сектор» включають інститути, які не пов'язані з наданням фінансових послуг, визначеними теорією фінансового посередництва. Так, О. Сніжко розглядає фінансовий сектор як сукупність постачальників фінансових продуктів в економіці [3, с. 57]. Але з позиції структурного підходу в означення поняття «фінансовий сектор» мають бути включені лише інституційні одиниці, які надають фінансові послуги на комерційній основі незалежно від форм власності. За такого підходу вдається виокремити органи державного регулювання (такі як Національний банк України, Міністерство фінансів України та інші органи секторного регулювання) зі структури фінансового сектору з практичних міркувань, оскільки вони не створюють доданої вартості та виступають лише допоміжними інституційними одиницями при розподілі ВВП.

С. Науменкова і С. Міщенко під поняттям «фінансовий сектор», розуміють «...частину економіки, що пов'язана з діяльністю фінансових інститутів...» [4]. Таке визначення тільки частково відображає характер ролі та місця фінансового сектору у фінансовій системі країни, оскільки поняття «фінансовий сектор» розглядається лише з інституційного підходу, а з не функціонального. Пізніше С. Міщенко у дисертаційному дослідженні трактує поняття «фінансовий сектор» з узагальнювальної точки зору, як сукупність усіх організацій, головною метою діяльності яких є фінансове посередництво (банківська система, до складу якої входять органи грошово-кредитного регулювання, грошово-депозитні банки та інші фінансові установи, що включають пенсійні фонди, страхові компанії, взаємні фонди, кредитні спілки) [4, с. 15–30]. Слід виділити, що такий підхід також є фрагментарним, оскільки зосереджується лише на переліку структурних елементів.

І. Левина характеризує поняття «фінансовий сектор» як сукупність механізмів, що опосеред-

ковують функціонування реального сектору, і елементів, які обслуговують виключно інтереси капіталу [6, с. 85–100]. У такому визначенні термін «механізм» ототожнюється із сукупністю взаємодіючих між собою фінансових посередників без уточнення ролі і місця фінансового сектора у взаємодії з фінансовою системою чи фінансовим ринком.

Якщо поняття «фінансовий сектор» вважати певним інституційним угрупованням суб'єктів ринку, мета діяльності яких зводиться до опосередкування взаємовідносин щодо руху вільних фінансових ресурсів між суб'єктами інших секторів, то з такої позиції місце фінансового сектору у взаємодії з фінансовою системою і структурно-змістове наповнення поняття суб'єктів ринку представлене достатньо розпливчато.

З огляду на вищесказане найбільш слушним є визначення Ю. Дяченко, згідно з яким поняття «фінансовий сектор» розглядається як цілеспрямована самоорганізуюча підсистема фінансової системи, яка є сукупністю фінансових інститутів, що здійснюють операції з надання фінансових послуг і пов'язані з іншими секторами економіки [7, с. 5–10]. Фінансовий сектор, представлений системою фінансових інститутів посередницького характеру, виступає єдиною ланкою фінансового забезпечення між фінансовим ринком і реальним сектором економіки, стимулює ефективне функціонування фінансової системи, а все це в комплексі формує передумови для стійкого економічного зростання в країні [8, с. 30]. Актуальність і значущість вивчення інституційного середовища фінансового сектору визначається вектором розвитку фінансових інститутів і фінансової системи загалом. Інституційна ефективність фінансового сектору пов'язана з його зростанням (кількісними змінами параметрів системи, зокрема зі збільшенням активів фінансових корпорацій і виробництвом фінансових послуг) та розвитком (якісними змінами і переходом через структурні зміни за рахунок використання нових технологій від одного якісного інституційного стану до іншого). Таким чином, інституціалізація фінансового сектору полягає у виникненні нових, запозиченні чи видозміні існуючих інститутів, які беруть участь у фінансовій діяльності. Поява нових інститутів стимулює розвиток фінансового сектору, а в разі неефективної інституції викликає необхідність її модифікації регулятором.

Варто зазначити, що зі середини ХХ ст. вчені почали приділяти більше уваги взаємозв'язкам між розвитком фінансового сектору та економіч-

ним зростанням. Такими дослідженнями займалися А. Гершенкрон [9], Р. Голдсміт [10], Е. Шоу [11] і Р. Мак-Кінон [12]. Причинно-наслідкові зв'язки між рівнем розвитку фінансового сектору та прискоренням темпів економічного зростання досліджували також Р. Кінг і Р. Левін [13, с. 30]. Вони, на відміну від своїх попередників, які застосовували лише показник фінансової глибини (відношення сукупних пасивів інституцій фінансового сектору до ВВП), запропонували використовувати індикатори рівня фінансового розвитку та показники (коефіцієнти) економічного зростання, а саме: коефіцієнт промислового розвитку; коефіцієнт капіталізації; коефіцієнт розвитку стандартів та обліку; відношення депозитів комерційних банків у центральному банку до сукупного обсягу внутрішнього кредиту; відношення ліквідних зобов'язань до ВВП; відношення кредитів реального сектору економіки до ВВП.

Стійкий, ефективний, стабільний розвиток фінансового сектору економіки залежить від характеристик його окремих складових – кредитного, фондового, страхового сегментів. Розвиток цих сегментів впливає на стабільність економічної системи загалом. Незначна ефективність розвитку фінансового сектору (або його динамічне зменшення) має пригальмовуючий вплив на соціально-економічний розвиток, фінансові та товарні ринки тощо. Ефективність функціонування фінансового сектору економіки пов'язана з фінансовою стійкістю, ліквідністю, стабільністю, платоспроможністю, рентабельністю, прибутковістю, рівнем капіталізації його суб'єктів [14–16].

Зазначимо, що дієва система управління фінансовим сектором в економіці повинна бути націлена на регулювання рівня фінансіалізації економіки таким чином, щоб оптимізувати ступінь негативних проявів, обумовлених нею дисбалансів руху фінансових ресурсів. Таким чином, системне використання досліджуваних нами чинників (у контексті впливу на розвиток фінансового сектору) може позначитися на рівні фінансіалізації економіки, а, отже, і рівні зумовлених нею дисбалансів руху фінансових ресурсів [16, с. 294].

У рамках економічної політики держави фінансовий сектор стає об'єктом стратегічного управління і в довгострокових перспективах розглядається як похідна управління економічним розвитком країни. При цьому важливим є досягнення «ефективної алокації ресурсів фінансового сектору», яке передбачає забезпечення

такого розвитку фінансових відносин і процесів у ньому, за яких створюються необхідні умови для ефективного використання консолідованих фінансових ресурсів згідно зі стратегією розвитку національної економіки [17, с. 94]. Забезпечуючи при цьому консолідацію цілей його інституційних одиниць у реалізації національних інтересів; спрямовність фінансових ресурсів в інвестиційно привабливі активи; зниження зловживань у фінансовій сфері.

Тому основним критерієм розвиненості фінансового сектору є стабільність інституційного регулювання, тобто спроможність виконання функцій регулювання впродовж тривалого часу [17; 18].

Оскільки структуризація інституційного середовища фінансового сектору здійснюється за просторовою і функціональною ознаками, стає можливим виділити такі інституційні середовища, в яких розгортається діяльність фінансових інститутів: глобальне інституційне середовище, яке визначає процеси у світовому фінансовому секторі; макроінституційне середовище, яке визначає процеси на рівні національного фінансового сектору; мікроінституційне середовище, яке визначає діяльність фінансових інститутів і їх взаємозв'язок; наноінституційне середовище, яке визначає прийняття рішень окремими клієнтами фінансових інститутів [17, с. 94–95]. Аналізуючи зазначене, приходимо до висновку, що ігнорування інституційного середовища фінансового сектору істотно обмежує можливості науки у формуванні адекватних уявлень про економічну реальність при формуванні нових ринкових відносин.

Можна вважати, що реформа фінансового сектору України стала однією з пріоритетів для держави лише з лютого 2015 р., коли Національна рада реформ визначила пріоритетні напрями реформ, серед яких був передбачений і комплекс заходів з реформування фінансового сектору України. Основним документом реалізації цієї реформи є Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, яку було ухвалено у червні 2015 р. та оновлено в січні 2017 р. [19].

У межах стратегічного планування стратегія розвитку фінансового сектору України є основним ядром його стратегічного управління. Будь-яка стратегія ґрунтується на загальних принципах, на основі яких ухвалюються рішення, що призначені забезпечити координоване й упорядковане досягнення мети в довгостроковому періоді. Стратегія розвитку фінансово-

го сектору України повинна бути розроблена із врахуванням та взаємоузгодженням стратегій різних рівнів (макро-, мезо- і мікро-) фінансового сектору. Стратегії розвитку фінансового сектору різних рівнів мають бути узгоджені між собою, ґрунтуватись на однакових принципах і спрямовуватись на досягнення спільних цілей. Вважаємо, що окремо мають формуватись мета і визначатись державні пріоритети на національному рівні, встановлюватись пріоритети для досягнення на регіональному рівні з подальшою конкретизацією та деталізацією на рівні фінансових інституцій. Лише за умови взаємоузгодження розробки і впровадження стратегічних планів на всіх ієрархічних рівнях можна забезпечити ефективність функціонування усієї системи стратегічного планування в контексті управління національною економікою. Зокрема, в основу цієї системи повинен бути закладений комплексний методичний підхід як базис розроблення та реалізації стратегій і стратегічних планів.

Так, система цілей стратегії розвитку фінансового сектору повинна складатись із таких елементів: стратегічне бачення, стратегічні цілі та оперативні цілі. Стратегічне бачення окреслює різносторонній оптимістичний погляд на розвиток фінансового сектору в майбутньому і є основою тих завдань, виконання яких визначено стратегічними цілями. Повною мірою стратегічне бачення окреслює головна мета Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року як «створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС» [19].

На основі стратегічного бачення розробляються стратегічні цілі стратегії розвитку фінансового сектору України та оперативні завдання. Стратегічні цілі встановлюють основні напрями для досягнення бачення і ототожнюють кінцеві результати, які повинні бути досягнуті до кінця стратегічного періоду. Стратегічні цілі повинні бути взаємоузгодженими по горизонталі і вертикалі. Узгодження повинне включати два аспекти гармонізації: горизонтальний (взаємна, міжкомпонентна) і вертикальний (узгодження зі стратегіями і планами вищого рівня). А також необхідно є перевірка на відповідність просторовим параметрам там, де ці параметри є важливими для досягнення цілей. Оперативні цілі є найбільш конкретними, що дозволяє пов'язати

стратегічну діяльність з поточною. Результатом визначення системи цілей стратегії розвитку фінансового сектору буде сформоване «дерево цілей», ґрунтоване на їх чіткому ранжуванні відповідно до пріоритетів розвитку. Також необхідним є виділення із загальних часткових цілей, що забезпечить взаємозв'язок системи цілей на різних рівнях управління за ступенем значущості та пріоритетності.

Таким чином, результатом стратегічного планування розвитку фінансового сектору буде розроблена стратегія, реалізація якої здійснюватиметься у процесі стратегічного управління.

Детально розглянуті етапи стратегічного планування розвитку фінансового сектору дозволили отримати модель стратегічного планування розвитку фінансового сектору, яку відображено на рис.

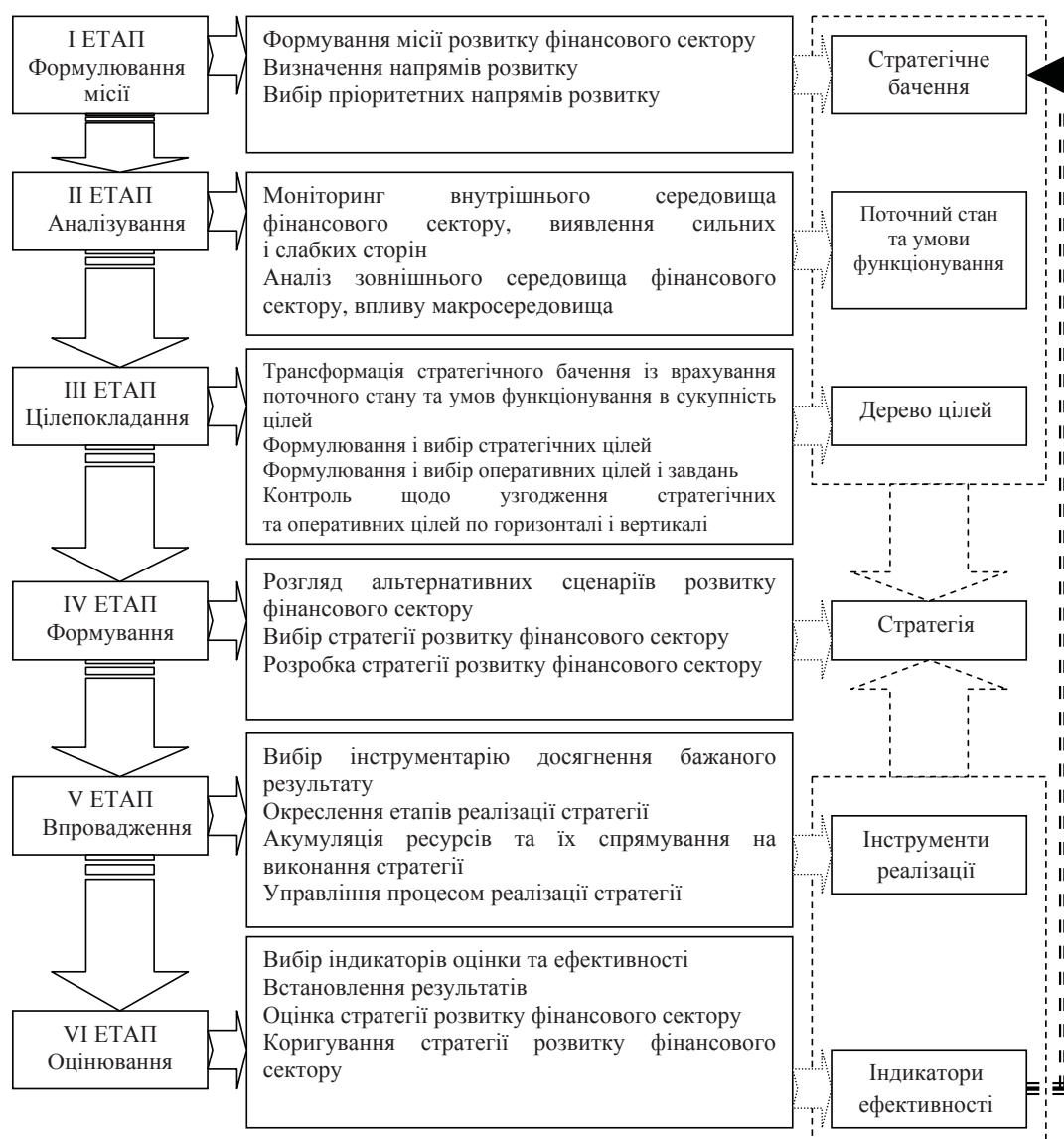

Рис. Модель стратегічного планування розвитку фінансового сектору

Примітка. Побудовано автором.

Процес розроблення стратегії розвитку є тривалим та потребує чимало зусиль, стратегія розвитку фінансового сектору визначає концепцію досягнення успішного функціонування, однак правильно обрана стратегія розвитку –

це лише частина потенційного успіху. Не менш важливим є і процес реалізації стратегії – створення організаційних умов для впровадження того плану дій, який був розроблений для досягнення встановлених цілей розвитку фінансово-

го сектору. Саме це підкреслювали Л. Боссіді та Р. Чаран: «Стратегія не має жодної цінності, якщо не враховує здатності організації до її впровадження» [20, с. 15].

Ефективна реалізація розробленої стратегії розвитку фінансового сектору, якою часто нехтують, вважаючи, що успішне функціонування вже повинно бути закладене у правильно обраній стратегії, хоча на практиці це не завжди так. Реалізація стратегії розвитку знаходить своє відображення у тактиці, розробленій на найближчу перспективу.

Механізм реалізації стратегії розвитку фінансового сектору є сукупністю принципів, форм, методів та інструментів цілеспрямованого управлінського впливу органів державної (або регіональної) влади регіону на фінансовий сектор загалом та усіх його сегментів з метою реалізації стратегічного вибору.

Таким чином, механізм реалізації стратегії розвитку фінансового сектору включає такі інструменти реалізації стратегії: нормативно-правові та інституційні (прийняття відповідних нормативно-правових актів, які сприятимуть ефективному впровадженню стратегії); організаційні [затвердження плану заходів та визначення інструментів реалізації стратегії (комплексна програма розвитку фінансового сектору, а також можуть бути: план розвитку фінансового сектору; угоди щодо регіонального розвитку фінансового сектору; державні цільові програми; регіональні програми тощо); фінансові (визначають обсяги фінансування для реалізації плану заходів); інформаційно-комунікаційні (об'єктивне інформування всіх зацікавлених сторін, створення інформаційно-аналітичних центрів) і науково-методичні забезпечення (наукове обґрунтування стратегії, розроблення методології моделювання та прогнозування розвитку тощо).

Одним з найефективніших інструментів реалізації стратегії розвитку фінансового сектору є стратегічна карта, яка дозволяє трансформувати стратегію та стратегічні цілі у реальні дії, необхідні для їх виконання, а також забезпечує контроль за траєкторією руху у напрямі досягнення стратегічних цілей. Методика побудови стратегічної карти розвитку фінансового сектору включає: цілепокладання, поєднання стратегічних цілей причинно-наслідковими зв'язками, переведення стратегічних цілей у площину конкретних показників, визначення заходів із досягнення цілей.

Саме тому необхідним є і процес оцінювання ефективності стратегії розвитку фінансового сектору. Важливим моментом є моніторинг стратегії розвитку фінансового сектору на відпо-

відність очікуваним результатам, що передбачає оцінку досягнення стратегічних та операційних цілей стратегії на відповідність очікуваним змінам його стану загалом та усіх його сегментів. Оцінка виконується на основі порівняння індикаторів за різні періоди часу з їхніми базовими значеннями.

Моніторинг стратегії розвитку фінансового сектору на відповідність інституційного та фінансового забезпечення передбачає оцінку наявності фінансових ресурсів та організаційної спроможності для реалізації плану стратегії. Численні найкращі стратегії не були успішно реалізовані через відсутність механізмів їх виконання. На основі органічного поєднання перших трьох етапів стратегічного планування розвитку фінансового сектору базується практична реалізація стратегічних концепцій, які, у свою чергу, можуть здійснитися через виконання операційного плану, що складається з компонентних планів і плану їх реалізації (з програмами, проектами та заходами, через які реалізується стратегія). Відповідно, підготовка компонентних планів являє собою перший крок на шляху до реалізації стратегії розвитку фінансового сектору. Компонентні плани є центральною частиною процесу розробки стратегії розвитку фінансового сектору, яка поєднує перспективи довгострокові і короткострокові. Стратегічний план розвитку фінансового сектору повинен визначати головну мету діяльності, цілі, завдання, плани дій та очікувані результати в довгостроковій і середньостроковій перспективі відповідно до визначених пріоритетів, які розкриваються у програмних документах.

Висновки. Запропонований підхід формування стратегії розвитку фінансового сектору поєднує як основні функції щодо розробки і реалізації стратегії, так і найважливіші дії для її практичного втілення, завершальний етап якої полягає в тому, що після реалізації стратегії оцінюється її ефективність, за результатами чого може здійснюватися переформулювання місії та цілей, тобто розпочнеться процес формування оптимальнішої стратегії.

Отже, формування стратегії розглядається як один із суттєвих компонентів стратегічного управління фінансовим сектором. За допомогою стратегічного управління фінансовий сектор має змогу досягнути стійкості, відкритості та конкурентоспроможності, тобто отримати синергетичні ефекти. Ефективно сформована стратегія відповідно до умов внутрішнього і зовнішнього середовища, цілей, потенційних і ресурсних можливостей, що включає довгостроко-

ві програми дій за функціональними напрямками діяльності та спрямована на дієву реалізацію, забезпечить перетворення фінансового сектору України у конкурентоспроможне середовище з інвестиційно-інноваційним кліматом.

З метою забезпечення управління процесом досягнення цілей усіх рівнів і реалізації страте-

гії розвитку фінансового сектору України, створення можливості своєчасно відслідковувати та коригувати відхилення у поточній діяльності необхідні подальші дослідження щодо розроблення системи оцінювання економічної ефективності стратегії розвитку фінансового сектору.

Список використаної літератури

1. Alexander P. Glossary on macroeconomics from a gender perspective [Електронний ресурс] / P. Alexander, S. Baden // Institute of development studies, University of Sussex. – 2000. – Режим доступу : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.579.5272&rep=rep1&type=pdf>.
2. Holzl W. Convergence of financial systems: towards an evolutionary perspective [Електронний ресурс] / W. Holzl // Vienna university of economics and business administration. – Working papers series: growth and employment in Europe: sustainability and competitiveness. – 2003. – № 31. – Режим доступу : <http://epub.wu.ac.at/334/1/document.pdf>.
3. Сніжко О. В. Фінансовий розвиток трансформаційних економік: структурно-функціональний аналіз: монографія / О. В. Сніжко ; Київ: нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ : Київський університет, 2009. – 815 с.
4. Науменкова С. В. Сучасна модель фінансової системи: порівняльний аналіз основних підходів / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 44–56.
5. Міщенко С. В. Формування ефективної структури фінансового сектору України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Міщенко Світлана Володимирівна. – Київ, 2009. – 246 с.
6. Левина И. К вопросу о соотношении реального и финансового секторов / И. К. Левина // Вопросы экономики. – 2006. – № 9. – С. 83–103.
7. Дяченко Ю. Ю. Реструктуризація фінансового сектору в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / Ю. Ю. Дяченко. – Київ, 2010. – 19 с.
8. Financial Sector Development, Economic Growth, and Poverty Reduction: A Literature Review // ADB Economics Working Paper Series. – 2009. – № 173. – 46 p.
9. Gerschenkron A. Economic Backwardness in Historical Perspective: A Book of Essays / A. Gerschenkron. – Cambridge : Harvard University Press, 1962.
10. Goldsmith R. Financial structure and development / R. Goldsmith. – New Haven : Yale University Press, 1969.
11. Shaw E. Financial Deepening in Economic Development / E. Shaw. – New York : Oxford University Press, 1973.
12. McKinnon R. Money and Capital in Economic Development / R. McKinnon. – 7th ed. – Washington, DC.: Brookings Institution, 1973.
13. King R. Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right / R. King, R. Levine // The World Bank Policy Research Working Paper. – 1993. – No 1083. – 49 p.
14. Добош Н. М. Оцінка фінансової стійкості страховика / Н. М. Добош // Формування ринкової економіки в Україні : науковий збірник. – Львів, 2009. – № 19. – С. 207–212.
15. Школьник І. О. Фінансовий сектор України: теоретичний аналіз економічної дефініції / І. О. Школьник, А. Ю. Семенов // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 1 (34). – С. 31–36.
16. Корнеев М. В. Фактори впливу на ефективність розвитку фінансового сектора / М. В. Корнеев // Бізнесінформ. – № 12. – 2013. – С. 292–296.
17. Коваленко Ю. М. Сутність інституційного середовища фінансового сектора економіки / Ю. М. Коваленко // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 1 (23). – С. 92–96.
18. Корнеев М. В. Управління суб'єктами фінансового сектору в умовах поступового переходу до фінансової економіки / М. В. Корнеев // Культура народів Причорномор'я. – 2013. – № 263. – С. 83–87.
19. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reforms.in.ua>.
20. Bossidy, L. Execution: The discipline of getting things done / L. Bossidy & R. Charan. – New York : Crown Business, 2002. – P. 21.